

Doc. GA37/EC36/REP/11/tr

KEİPA OTUZ YEDİNCİ GENEL KURULU

Ekonomi, Ticaret, Teknoloji ve Çevre İşleri Komisyonu

RAPOR*

**“KEİ Ülkelerinde GDO (Genetiği Değiştirilmiş Organizma) Uygulamaları:
Ekonomik ve Çevresel Boyutları”**

Raportör: Sayın Giorgi Gogvadze (Gürcistan)

* Rapor metni Ekonomi, Ticaret, Teknoloji ve Çevre İşleri Komisyonunun 16 Mart 2011 tarihinde Moskova'da yapılan Otuz Altıncı Toplantısında değerlendirilmiş ve 1 Temmuz 2011 tarihinde Kiev'de yapılan Otuz Yedinci Genel Kurul'da kabul edilmiştir.

I. GİRİŞ

1. Ekonomi, Ticaret, Teknoloji ve Çevre İşleri Komisyonu 29 Eylül 2010 tarihinde Kiev’de yapılan Otuz Beşinci Toplantısında **KEİ Ülkelerinde GDO (Genetiği Değiştirilmiş Organizma) Uygulamaları: Ekonomik ve Çevresel Boyutları** konusunu ana gündem maddesi olarak belirlemeye karar vermiştir. Bu karar, dünya nüfusunun hızla artması ve yiyecek ve hayvan yemine olan yoğun talep karşısında GDO ile ilgili tüm hususların fazlasıyla önemli hale geldiği gerçeğinden yola çıkılarak alınmıştır. Diğer bölgelerle ve kıtalarla mukayese edildiğinde Karadeniz bölgesi gıda temini konusunda ciddi sorunlarla yüz yüze olmasa da GDO ile ilgili hususlar yine de güncelliğini korumaktadır.
2. Asamble tarımsal ve gıda üretimi konularını daha önce değerlendirmeye almış bulunmaktadır. Böylece, aşağıda belirtilen raporlar ve tavsiye kararları değerlendirilerek kabul edilmiştir: “Sürdürülebilir Tarım ve Kırsal Kalkınmanın Teşviki” (Rapor, 54/2001 sayılı Tavsiye Kararı), “Karadeniz Ülkelerinde Çevre Sorunlarının Çözümünün Ekonomik Boyutları” (Rapor ve 81/2005 sayılı Tavsiye Kararı), “KEİ Üyesi Devletlerde Balıkçılığın Durumu ve Perspektifleri” (Rapor ve 94/2007 sayılı Tavsiye Kararı), “KEİ Ülkelerinde Gıda Güvenliği” (Rapor ve 114/2010 sayılı Tavsiye Kararı).
3. GDO kullanımının daha önce KEİPA tarafından ayrı bir konu halinde incelenmediği de belirtilmelidir. Genel anlamda GDO ile ilgili konuları, GDO uygulamasının sorunlarını, *artıları ve eksileri* değerlendiren bu rapor aynı zamanda ortak bir yaklaşım geliştirmek amacıyla genel bir potansiyelin değerlendirilebilmesi için konu ile alakalı ulusal ve uluslararası yasal çerçeveleri de gözden geçirmektedir.
4. Bu rapor Ermenistan, Azerbaycan, Yunanistan, Romanya ve Türkiye ulusal delegasyonları tarafından verilen bilgilere ve aynı zamanda KEİPA Uluslararası Sekretaryasının ilgili internet kaynaklarından ve yayınlardan elde ettiği ek başvuru materyallerine dayalı olarak hazırlanmıştır.

II. GDO ÜRÜNLERİ: ARTILAR VE EKSİLER

5. Genetiği değiştirilmiş organizma (GDO) genetik özellikleri genetik mühendisliği kullanılarak suni olarak değiştirilmiş olan bir canlıdır. Bu değişiklikler genellikle bilimsel ve ekonomik amaçlarla yapılır. Genetik modifikasyon, organizmanın genetik özelliklerinde, onu doğal ve yapay mutajeneze özgü rastlantısal değişikliklerden farklı kılan kasıtlı değişiklikler şeklinde tanımlanır. Transgenik organizmaların geliştirilmesi için transgenlerin kullanımı temel genetik modifikasyon türüdür. 2010 yılı istatistiklerine göre dünya üzerinde 6.6 milyar insan yaşamaktadır. Geleceğe dönük bazı tahminlere göre bu yüzyılın sonuna kadar dünya nüfusu 10 milyara ulaşacaktır. Bu şartlar altında insanlık yiyecek sıkıntısı gibi temel bir sorunla karşı karşıya kalacaktır. Bu yüzden tarımda en ileri biyoteknolojiler kullanılmaya başlanmaktadır. Genetik mühendisliği vasıtasıyla elde edilen genetiği değiştirilmiş yiyecek maddeleri bu teknolojilerden bir tanesidir.
6. Herhangi bir bitkinin veya hayvanın binlerce değişik özelliği vardır. Bir DNA molekülünün küçük bir segmentinin temsil ettiği belirli bir gen bir bitkinin veya

- hayvanın belirli niteliklerinin ortaya çıkmasından sorumludur. Eğer belirli bir özellikten sorumlu bir gen çıkarılırsa o zaman bu özellik de yok olacaktır. Eğer yeni bir gen ilave edilirse o zaman bitki yeni bir nitelik kazanacaktır. Genetiği değiştirilen bitki artık bir mutant olarak adlandırılacaktır. Bitki ve hayvanların yapay değişiklikleri (modifikasyon) konusundaki deneyler 20. yüzyılın sonuna doğru oldukça yaygınlaşmıştır. Domates genetiği değiştirilen ilk ürün olmuştur. Aylarca 12°'de tam olgunlaşmadan saklanabilmesi ve sıcak bir ortama alındıktan sonraki birkaç saat içerisinde kullanılabilir hale gelmesi yeni niteliği haline geldi.
7. Gıda ürünleri genetik mühendisliği alanındaki başrol ABD'ye aittir. Genetiği değiştirilmiş tüm gıdaların %68'i burada üretilmektedir. Onu Kanada izlemektedir. Amerikan şirketleri deneylerini Orta ve Güney Amerika'da yürütmektedir. Bu alandaki en büyük şirket MONSANTO'dur. ABD çilek ve lalelerin genlerini değiştirmeyi başarmış; kızartma esnasında daha az yağ çeken yeni bir tür genetiği değiştirilmiş patates selekte etmiştir. Kutulanmalarının daha kolay hale gelmesi için büyük boyuttaki kübik domateslerin üretilmesi de planlanmaktadır. İsviçre'de, bitki zararlılarına karşı kendi toksinini salgılayan bir mısır üretilmektedir.
 8. Genetiği değiştirilmiş ilk ürünlerin çıkışı destekleyenler ve aleyhtarlarını karşı karşıya getirmiştir. Değiştirilmiş ürünlerin destekçilerinin savunduğu temel unsur sebzelerin, meyvelerin ve tahıl ürünlerinin kalitesinin genetik mühendisleri tarafından artırıldığı yönündedir. Genetiği değiştirilen ürünler virüslere karşı dayanıklıdır ve uzun süre saklanabilirler. Çiftçiler eskiden bir mahsulü korumak için tonlarca kimyasal madde kullanırlarken; şimdi ise bu giderlerden tasarruf yapabilmektedirler. Ayrıca bu gıdalar donmaya, sıcağa ve uygun olmayan toprağa karşı da dayanıklı olabilmektedir.
 9. Hayvanlarda genetik mühendisliğin amacı büyümelerinin hızlandırılmasıdır. Sütlerindeki yağ miktarı artırılan inekler ve denizden tatlı suya geçiş ihtiyacı olmaksızın oldukça hızlı büyüyen somonlar yetiştirilmiştir. Günümüzde genetiği değiştirilmiş yüzlerce ürün mevcuttur. Dünyanın pek çok ülkesinde milyonlarca insan son yıllarda değiştirilmiş ürünler kullanmaktadır. Soya proteini içeren gıdalarda, örneğin sosislerde transgenlere rastlanmıştır.
 10. Bununla birlikte genetiği değiştirilen ürünlerin pek çok aleyhtarı da mevcuttur. "Genetiği değiştirilmiş gıdalara karşı olan doktorlar ve bilim insanları" örgütü bile kurulmuştur. GDO karşıtları bu prosesi doğaya aykırı bulmaktadır; genetik mühendisliğinin şu anda kusursuz olmadığını ve yeni bir gen katıştırma prosesini başaramadıklarını vurgulamaktadırlar. Bu yüzden eklenen bir genin katıştırılma yerini ve sonraki etkilerini önceden tahmin etmek mümkün değildir. Yeni bir genin katıştırılma yeri önceden kestirilebilir hale gelse de DNA işleyişi hakkındaki mevcut bilgiler bu gibi modifikasyonların neticelerine dair tam bir görüntü vermeye yeterli değildir. Yapay bir allojenik gen katıştırması, beklenmedik bir şekilde sağlığa zararlı toksinlerin, sorun yaratan maddelerin ve diğer elementlerin ortaya çıkmasına yol açabilir.
 11. Genetiği değiştirilmiş organizmaların çevre üzerindeki etkisine dair çalışmalar yeterli değildir. Çevre bilimciler, örneğin bakteriler ve virüslerle gen transferi de dahil olmak üzere genetik mühendisliğinde kullanılan potansiyel olarak tehlikeli genlerin kontrol edilemez şekilde yayılması gibi çeşitli muhtemel çevresel artçı etkiler hususundaki kaygılarını dile getirmişlerdir. Salıverilen genler geri toplanamadığından çevre açısından komplikasyonlar muhtemelen telafi edilemez olacaktır.
 12. Bu çalışmaların tüm insanlığın yiyecek ihtiyacını karşılamaya yardımcı olabileceği açıklamaları karşıt görüştekiler tarafından sunulan açık verilerle reddedilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde genetiği değiştirilmiş gıda ürünleri aracılığı ile açlığa karşı savaşta ciddi sonuçlara ulaşılamamış bulunmaktadır. Pek çok gelişmekte olan ülkede

yiyecek sıkıntısı sorununu çözmek için tasarlanmış olan genetiği değiştirilmiş gıdalar sadece gelişmiş ülkelerdeki gıda reyollarında yerini almıştır. Bununla birlikte bu ülkelerde yaşayan insanlar da, genetiği değiştirilen bitki veya hayvanların tüm muhtemel olumsuz etkileri tam anlamıyla araştırılmadığından doğal gıdaları tercih etmektedirler.

13. Kamu oyu genelde genetiği değiştirilmiş ürünlere karşıdır. Bazı ülkeler kamu kuruluşlarının baskısı ile bu alandaki araştırmaların sona erdirilmesi hususunda yasa çıkartmıştır; pek çok ülke, bu ürünler için, üreticilere ürünlerin ambalajlarında menşelerini yazma yükümlülüğü getiren özel belgelendirme prosedürü başlatmıştır. Üretici firmaların yaptığı tanıtım ve reklam çalışmalarına rağmen genetiği değiştirilen ürünlere olan talep doğal olarak keskin bir düşüş kaydetmiştir.
14. Genetiği değiştirilen ürünlerin tüketilmesinin artçı etkileri henüz bilinmemektedir. Üst düzey uzmanlara göre, transgenler içeren bir sosis sadece bir kez yenirse hiç bir şey olmaz. Ama bun ürün hergün tüketilmektedir. Uzmanlar yıllar sonra genetiği değiştirilen proteinlerin insan vücudunda tehlikeli bir konsantrasyon seviyesine ulaşacağını düşünmektedirler. Katıştırılmış genin kendisinden ve bununla kodlanmış kombinasyondan bahsetmiyoruz. Esas tehlike kaynağı transjenik organizmalar teknolojisinin eksikliği ve yetersizliğidir. Genetik mühendisliği modern ve epeyce gelişmiş bir bilim dalı olmasına rağmen bilim insanları genetiği değiştirilen organizmalar meydana getirirken adeta karanlıkta yürümektedirler. Katıştırılmış gen segmentinin hangi genom parçasına geçeceğini ve bunun işleyişini nasıl etkileyeceğini tam olarak bilmemektedirler. Dönüştürülen hücre kesinlikle yeni, atipik (alışılmamış) nitelikler kazanacaktır.

III. GDO KONUSUNDA ULUSLARARASI TOPLUMUN ÇABALARI

15. “Biyoeçitlilik” gezegenimizde var olan genlerin, türlerin, ekosistemlerin ve ekolojik olayların oluşturduğu bir bütündür. Haziran 1992’de Rio de Janeiro’da yapılan konferansta BM üyeleri modern biyoteknoloji ile ilgili faaliyetleri uluslararası düzeyde düzenlemenin gereğini kabul etmiştir. 193 devlet Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesini (modern biyomühendisliğin insan sağlığı ve çevre üzerindeki zararlı etkilerine karşı alınacak önlemler için niyet anlaşmaları) imzalamış ve ilgili protokol taslağının hazırlanması için bir Komite oluşturmuştur. Bu Sözleşme 5 Haziran 1992 tarihinde Rio-de-Janeiro’da imzalanmış ve Aralık 1993’te yürürlüğe girmiştir. Protokol Avrupa Birliği ve 162 devlet tarafından imzalandı. Sözleşme biyoeçitliliğin yüksek önemini kabul etmekte ve şu husuları belirlemektedir:
 - biyolojik çeşitliliğin güvenceye alınması tüm insanlık için ortak bir amaçtır;
 - ülkeler kendi biyolojik kaynaklarının kontrolünde egemenlik haklarına sahiptir;
 - ülkeler kendi biyolojik çeşitlilik ve kaynaklarının sürdürülebilir kullanımından sorumludurlar.
16. Sözleşme taraf ülkelerin, biyolojik çeşitliliğin güvenceye alınması ve sürdürülebilir kullanımı için bir ulusal strateji, plan ve programlar, ilgili mevzuat (uzun vadede bir biyoeçitlilik tükenmesi tehlikesini önleyen tedbirler) geliştirmelerini zorunlu kılmaktadır. Taraf bir ‘ülke bir korumalı bölgeler veya biyolojik çeşitliliğin güvence altına alınması tedbirlerinin gerekli olduğu bölgeler sistemi oluşturacaktır’ (Madde 8, a bendi) .
17. Bu sorun Karadeniz ülkeleri için özellikle ivedidir zira KEİ ülkeleri, sadece Karadeniz ülkeleri için değil aynı zamanda dünyanın geri kalanı için de değerli olan zengin biyolojik çeşitliliğe, eşsiz iklim koşullarına, işlenmiş ya da yabani, yöresel ve

cinsi tükenmekte olan hayvanlara ve bitkilere sahiptir. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi şartlarının tatbiki olarak uygulanması amacıyla 29 Ocak 2000 tarihinde Montreal'de Biyoçeşitlilik Sözleşmesi Cartagena Biyolojik Güvenlik Protokolü kabul edilmiştir (1999 senesinde Cartagena-de-Indias Columbian şehrindeki konferansta değerlendirilmiş fakat tarafların anlaşmazlığı sebebiyle Biyolojik Güvenlik nihai Protokolü Montreal'da kabul edilmiştir.)

18. Protokol AB ülkeleri, Afrika devletleri ve dünyanın diğer pek çok ülkesi tarafından kabul edilmiştir. Şu anda bu Protokol, her türlü canlı GDO'nun sınır ötesi taşınması hususundaki muhtelif yaklaşımları düzenleyen tek dokümandır. GDO'ların, biyolojik çeşitliliğin korunmasını ve insan sağlığını olumsuz yönde etkileyebileceği olasılığı yüzünden ihtiyatlı bir tutum sergilenmektedir.
19. Sözleşme özellikle gelişmekte olan pek çok ülkenin canlı değiştirilmiş organizmalarla ilgili potansiyel tehlikenin niteliğine ve kapsamına müdahale etmek konusunda sınırlı bir kapasiteye sahip olduğunu göz önünde bulundurmaktadır. Bu doküman tarafların, biyoçeşitliliğin GDO'dan korunmasını, muhafaza edilmesini ve sürdürülebilir kullanımını amaçlayan, Protokolde (Madde 2, paragraf 4) öngörülenden daha sert önlemler alma hakkı üzerinde hiçbir sınırlama getirmemektedir.
20. Yukarıda yazılanlara dayalı olarak Avrupa Parlamentosu İlke Kararı (26.01.05) ilave güvenlik tedbirleri geliştirmiştir ki bunun "e" bendinde GDO'suz bölgelerin oluşturulması tavsiye edilmektedir.
21. GDO ile ilgili hususlar Bağımsız Devletler Topluluğu Parlamentolar arası Asamblesi (BDTPA) toplantılarında ele alınmıştır. Böylece BDTPA Üyesi Devletlerin Yirmi Yedinci Genel Kurulunda Genetiği Değiştirilmiş Organizmalarla İlgili Faaliyetlerin Güvenliği hakkında bir model yasası (Karar no 27-9, 16.10.2006) kabul edilmiştir. Ayrıca IBTPA'nın Otuz Üçüncü Genel Kurulunda Kültür Bitkilerinin Genetik Kaynaklarının Güvenceye Alınması ve Rasyonel Kullanımları hakkında bir diğer model yasa (Karar no 33-8, 03.12.2009) çıkarılmıştır.
22. GDO meselesinin Avrasya Ekonomik Topluluğu Parlamenter Asamblesi'nin gündeminde yer aldığı belirtilmelidir. Bu yüzden Tarım Politikası, Doğa Yönetimi ve Çevre Daimi Komitesi, Genetiği Değiştirilmiş Kaynaklar İçeren Gıda ve Ürünlerin Güvenliği ve Düzenlenmesi hakkında standart bir kanun tasarısını değerlendirmektedir.
23. GDO konusunun güncelliğini göz önünde bulunduran Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi genetiği değiştirilmiş organizmalarla ilgili hususları da değerlendirmeye almış ve bu gündem maddesi ile ilgili 934 sayılı ve 1982 tarihli ve 1468 sayılı ve 2000 tarihli tavsiye kararları uyarınca 1419 sayılı ve 2005 tarihli bir İlke Kararını kabul etmiştir. Ocak 2011'de Çevre, Tarım, Yerel ve Bölgesel İşler Komisyonu "GDO: Gelecek için Çözüm mü?" konulu bir raporu değerlendirmiştir.
24. GDO'nun yayılması hakkında, önde gelen üreticiler olarak ABD, Afrika ülkeleri, Kanada ve Arjantin'in (Miami Grubu) ve WTO (Dünya Ticaret Örgütü) mekanizmaları da dahil olmak üzere bağımsız kuruluşların girişimlerinin neden olduğu bir tartışma AB ülkelerinde özellikle alevlendirilmiştir. Genetiği değiştirilmiş tarım hakkında Avrupa Birliği tarafından deklare edilmiş (1998-2004), GDO'lu ve GDO'suz bitkilerin üretimini birbirinden ayıran *fili* bir moratoryum olmasına rağmen Avrupa Komisyonu'nun bile serbest seçim hakkı bulunmamaktadır. Ne yazık ki genetiği değiştirilmiş bitkiler bir ülkenin topraklarını ilk istila ettiklerinde tozlaşma yoluyla diğer bitkilerin çoğalmasına neden olmakta ve hayvancılıkta kullanılan GDO

içeren tahıllar (soya, mısır) GDO'suz yemlerle karışmaktadırlar. Arazilerdeki ve komşu çiftliklerdeki sözde tampon bölgeler de durumu iyileştirmektedir; geniş arazi kaynaklarından yoksun ülkelerde durum daha da kötüdür.

25. Bu koşullar çerçevesinde AB ülkeleri genetiği değiştirilmiş kültürlerin kendi topraklarında çoğalmasını durduracak yasal bir dayanağı bağımsız olarak geliştirmeye karar vermiştir. Polonya'da Polonya Kırsal Çevresini Koruma Uluslararası Koalisyonu kurulmuş ve Polonya Devlet Başkanı, genetiği değiştirilmiş tohumların ülkeye ithalini yasaklayan Parlamento Kararını onaylamıştır. Uluslararası GDO, Bıyoçeşitlilik ve Avrupa Birliği Konferansında (Brüksel, 30 Haziran 2005), Avrupa Parlamentosu'nda "Gelin GDO'nun Polonya'da yayılmasını engelleyelim ve GDO'suz bölge oluşturalım" sloganı çerçevesinde hareket eden bir koalisyon Avrupa'daki tüm GDO hakkında yeni bir moratoryum deklare edilmesini talep etmiş ve tüm AB ülkelerine ve bölgelerine, GDO'ların yayılımı ile ilgili bağımsız kararlar alma hakkı verme teklifini tartışmaya sunmuştur. Aynı koalisyon Şubat 2006'da Krakow'da, Avrupa Birliği'nin GDO'ya karşı olması hakkında 13 ülkenin katılımı ile uluslararası bir konferans düzenlemiştir. Konferans tarafından kabul edilen deklarasyona göre herkes GDO moratoryumunun süresinin bir 10 yıl daha uzatılmasının gereğine kesin kanaat getirmiştir.
26. GDO uygulamaları Avusturya, Yunanistan, Lüksemburg, Macaristan, Almanya ve Fransa tarafından yasaklanmış, İtalya tarafından tavizsiz bir konum alınmış; Almanya, Macaristan, Hollanda, Lüksemburg bu hususa çok şüpheyle yaklaşmışlar; diğer AB ülkeleri ise çeşitli yasaklamalar getirmişlerdir. GDO güvenliği, çevre açısından bakıldığında halen daha da tartışmaya açık görünmektedir. Avrupa Tarım Konseyi'nde (Belçika, 26 Mayıs 2000), zamanla organik tarımın (GDO'suz ürünlerin üretimi) öneminin artacağı ve paha biçilemez hale geleceği vurgulanmıştır.
27. Bu yasakların ve kısıtlamaların yasal düzenleyicileri hakkında, bir ülkenin, genetiği değiştirilmiş tohumların, fidanların, spermelerin, kuluçkalık yumurtaların, balık yumurtasının, cins sığır, kümes hayvanları ve diğer hayvanların; kombine yem ve üretimlerinde kullanılan bileşenlerin (tahıllar, özellikle de soya, mısır, biyo katkı maddeleri), hormonların, hazır gıdaların ve üretimlerinde gerekli içerik maddelerinin vb. denetlenemez ithalatından ve imhasından korunmasını güvence altına alan müzakereler başlatılması da yerinde olacaktır.
28. Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin, "genetiği değiştirilmiş gıda ürünleri ve hayvan yemleri" hakkındaki 1829/2003 sayılı ve 22 Eylül 2003 tarihli Yönetmelik hükümleri, aynı zamanda gıda üretimi için kullanılmayan hayvan yemlerini de içine almaktadır.
29. Dolayısıyla, genetiği değiştirilmiş gıdaların ve hayvan yemlerinin pazarlama izni ancak maksimum yüksek standartların bilimsel değerlendirmesinden sonra verilecek olup değerlendirme Avrupa Gıda Güvenliği Kurumu tarafından takip edilecektir. Bu Kurum, insan ve hayvan sağlığı açısından ve çevre koruma yönünden var olabilecek tüm riskleri değerlendirecektir.
30. Tüketicilerin bilgi edinme haklarının korunmasına olanak sağlamak gereklidir. Ambalajlardaki etiketlemeler tüketicilere akıllı seçim yapma imkanı sağlar ve satıcı ile alıcı arasındaki yasal işlemlerde yardımcı olur. Hayvan yetiştiricilerinin yemin içeriği ve özellikleri hakkında net bilgiler edinebilmesi için genetiği değiştirilmiş hayvan yemleri ile ilgili etiketlemeye özgün şartlar getirilmesi gereklidir.
31. Etiketleme, ürünün veya yemin genetiği değiştirilmiş organizmalardan ibaret ya da bunları içermekte veya bunlardan üretilmiş olup olmadığı hakkında objektif bilgiler

içerecektir. Genetik modifikasyon sonucunda nihai üründe bulunan protein ya da DNA içeriğine bakılmaksızın yapılan net ve açık bir etiketleme tüketicilerin muhtelif kamuoyu yoklamalarında ifade ettikleri gereksinimleri karşılamakta, akıllı seçim yapmaya olanak sağlamakta ve bir tüketicinin gıda maddelerinin üretimi ve buna ait yöntemler hususunda düşebileceği muhtemel yanlışları bertaraf etmektedir.

32. Ayrıca etiketleme ürünün bileşimi, besin değeri ve besin öğeleri ile ilgili, onu aynı tipteki diğer ürünlerden farklı kılan tüm nitelikleri hakkında; veya gıda maddelerinin veya yemlerin muhtemel kullanımları hakkında, nüfusun belirli katmanlarının sağlığı üzerindeki muhtemel etki hakkında ve aynı zamanda etnik ya da dini hususlarla ilgili tüm nitelikleri ve içerikleri hakkında bilgiler içerecektir.
33. Bazı insanların genetiği değiştirilmiş gıda maddelerinden veya genetiği değiştirilmiş hayvan yemlerinden kaçınmaya çalışıyor olduğu gerçeğine rağmen bu maddeler, kazara ya da hasat, nakliye veya işleme esnasında teknik açıdan önlemez durumlar sebebiyle normal gıdalarda da bulunabilmektedir. Bu durumda bu talimatın hükümleri bu gibi gıda maddelerini veya hayvan yemlerini kapsamaz.
34. Gıda maddesi veya yemin içerisindeki genetiği değiştirilmiş ürün seviyesinin belirlenen normu geçmesi halinde bu ürünlere bu Yönetmelik hükümleri uygulanacaktır. Bilim ve teknolojiye başarı kaydedildikçe belirlenen norm hafifletilebilir.
35. Bu kısım ya bir tüketiciye ya da toptancılara verilen ve a) genetiği değiştirilmiş organizmalar içeren veya bunlardan ibaret olan; b) genetiği değiştirilmiş organizmalardan üretilen veya bunlardan yapılmış bileşenler içeren gıda maddeleri ile ilgilidir. Bu kısım ayrı içerik maddeleri olarak kabul edilen veya tek bir bileşenden ibaret olan ve genetiği değiştirilmiş organizmanın tesadüfen ya da teknik açıdan önlenemez durumlar sebebiyle var olması şartına bağlı olarak, yüzde 0.9 üzerinde bir oranda genetiği değiştirilmiş organizmalardan ibaret olan, içeren veya bunlardan üretilen maddeyi içeren gıda maddelerini kapsamaz. Bir tesadüf veya teknik açıdan önlenemezlik olup olmadığını belirlemek için işletmeciyetkili makama, genetiği değiştirilmiş organizmaların karışmasını önlemek için tüm ilgili tedbirlerin alındığına dair bir belge sunacaktır.
36. Tarımda GDO'dan toplu şekilde faydalanmaya geçiş, doğal olarak toplumsal ve siyasi olumlu etkiler yaratacak olan muazzam ekonomik yararlar vaat etmektedir. GD bitkilerin etkin kullanımının, özellikle ekonomik olmak üzere o ya da bu devletin refahı için bir ön şart olmadığı gitgide daha da belirgin olmaktadır. Bazı raporlara göre tarımsal üretimin esas itibarıyla GD bitkilere yönelik olduğu ülkelerde (örneğin Arjantin) yiyecek sıkıntısı sorunu hala devam ederken, neredeyse hiç GD bitkiler yetiştirmeyen AB ülkelerinde yaşam standartları yüksektir.
37. GD soyların yetiştirilmesi hususunda agroteknik riskler şu şekilde sıralanabilir:
 - Katıştırılmış genin pleiyotropik etkisi ile alakalı olarak, değiştirilen soyların hedeflenmeyen niteliklerinde ve karakteristiklerinde beklenmeyen değişiklik riskleri. Örneğin saklama esnasında haşerelere karşı dirençli soyların patojen toleransı ve bitkilendirmede kritik sıcaklıklara dayanıklılık azalabilmektedir;
 - Tekli ürün GDO'nun toplu kullanımının bir sonucu olarak tarımsal türlerin türsel çeşitliliğinin azalması;

- Yeni bir genin adaptasyonu ve yeni pleiyotropik niteliklerin ortaya çıkışı ve aynı zamanda hali hazırda bilinenlerde olan değişikliklerle alakalı olarak birkaç jenerasyonda gecikmiş nitelik değişikliği riskleri;
- Bu soyun toplu kullanımından birkaç yıl sonra haşerelere karşı transgenik direnç yetersizliği;
- Çiftçilerin genetiği değiştirilmiş tohum ve kimyasal madde üreticileri tekeline aşırı bağımlılığı;
- Genetiği değiştirilmiş bitkilerin yetiştirildiği alanlara komşu arazilerde bulunan normal (transgenik olmayan) tarımsal ürünlerin genetik kirlenmesini önlemenin olanaksızlığı.

38. Uzmanlara göre GDO'nun muazzam ekonomik yararları olduğu fikrinin gerçeklikle alakası bulunmamaktadır ve GD bitkilerin üreticileri ve patent sahipleri tarafından ortaya atılmaktadır. Bilimsel araştırmalar, verimlilik açısından geleneksel normal seleksiyon kültürlerin genetiği değiştirilmiş benzerlerini geçtiğini ortaya koymaktadır.

IV. KEİ ÜLKELERİNDE DURUM

39. KEİ ülkeleri nüfuslarına yeterli gıda sağlama konusunda genelde elverişli bir potansiyele sahipler. Karadeniz ülkeleri bol çeşitli ekolojik açıdan saf, yüksek kaliteli, lezzetli organik gıdalar üretme kapasitesine sahipler ve dünya gıda piyasasında kendi nişlerini ellerinde bulundurmaktadırlar.
40. **Arnavutluk'ta** biyolojik çeşitliliğin korunması hakkındaki kanun taslağı 2002'de hazırlanmış fakat bazı maddelerdeki, özellikle de GDO ithalatı, imhası ve yerelleştirilmesi ile ilgili hususlarda var olan tutarsızlıklar sebebiyle kanunun yasalaşması ertelenmiştir. GDO meseleleri hakkındaki kanunun AB mevzuatı doğrultusunda hazırlanan nihai şekli yoldadır. Tarım ve Gıda Parlamento Komisyonu ve Çevre Komisyonu 2003 senesinde GDO için 5 yıllık bir yasağı oylamış fakat 2005 senesinde ülke Parlamentosu moratoryum tasarısını kabul etmemiştir.
41. 2008 senesinde **Ermenistan'da** Çevre Bakanlığı Genetiği Değiştirilmiş Organizmaların Kullanımı hakkında bir kanun taslağı hazırlamıştır. Taslak en iyi uluslararası deneyimlere göz gezdirilerek geliştirilmiş olup GDO'nun ve bundan yapılmış ürünlerin kullanımı konusunda bir dizi kısıtlamalar öngörmektedir. Sağlık Bakanının "Sağlık Düzenlemelerinin onayı hakkında" 6-H sayılı ve 10 Mart 2010 tarihli ve "Gıda ham maddesi ve gıda ürünlerinin güvenliği ve besin değeri ile ilgili Şartlar" hakkında 2-III sayılı ve 9.01.2010 tarihli emirleriyle, genetiği değiştirilmiş organizmalardan üretilen gıda maddelerinden veya genetiği değiştirilmiş organizmaların yaşamsal işleyişinin sonuçlarından veya bu sonuçları içeren, bunlara ait laboratuvar testlerinden ve genetiği değiştirilmiş organizmalara dayalı olarak üretilmiş ve gıda endüstrisinde kullanımına izin verilmiş gıdalardan oluşan bir liste geliştirmiştir. Uluslararası Sağlık Kuralları (tıbbi ve hijyenik) Ulusal Koordinasyon Merkezi kurulmuş ve yetkileri, Ermenistan Cumhuriyeti Hükümetinin, uluslararası sağlık kurallarının (tıbbi ve hijyenik) uygulanması konusundaki eylemler çerçevesinde hazırlanan 809-H sayılı ve 16 Temmuz 2009 tarihli kararı ile belirlenmiştir. Biyoloji, kimya ve radyasyon alanlarında faaliyet gösteren ilgili kurumlar, halk sağlığı ile ilgili olgunun tanımlanması, değerlendirilmesi ve ele alınması için mevcut ulusal kaynakları analiz etmiştir.

42. **Azerbaycan'ın** yürürlükteki yasalarında, gıda maddelerinin üretiminde genetiği değiştirilmiş organizmaların kullanımını ve aynı zamanda bunların ithalatını ve dönüşümünü düzenleyen maddeler bulunmamaktadır. Sorunun güncelliğini göz önüne alan ve bu konudaki uluslararası deneyimleri değerlendiren Azerbaycan Cumhuriyeti Çevre ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı 2004 senesinde Genetik Mühendisliğinin Güvenliği hakkında bir kanun taslağı hazırlamıştır. Sağlık Bakanlığı bu taslak hakkındaki önerilerini ve yorumlarını Çevre ve Doğal Kaynaklar Bakanlığına sunmuş olup şu anda, çeşitli makamlarca tevdi edilen tüm tespitler ve teklifler ilgili dokümanın taslak olarak hazırlanması için genelleştirilmektedir.
43. **Bulgaristan** Parlamentosu, çocuk gıdalarının üretiminde genetiği değiştirilmiş organizmalar içeren veya bunlardan yapılmış ürünlerin ve içerik maddelerinin kullanımını yasaklamıştır. Gıda Ürünleri hakkındaki Kanunda yapılan onaylı değişiklikler GDO ürünlerinin anaokullarına, mutfaklara ve okullara dağıtımını ve satışını yasaklamaktadır. Eğer ürün içerisindeki GDO miktarının Avrupa standartları tarafından izin verilen seviyeyi aştığı belirlenmesi durumunda, bu ambalajda yazılmak zorundadır.
44. **Gürcistan** hali hazırda Ulusal Biyolojik Korunma hakkında bir Kanun taslağı hazırlamaktadır. GDO üretimini ve kullanımını düzenleyen bir kanunun olmaması sebebiyle Gürcistan Yeşil Hareketi, sivil toplum kuruluşları, tarım koruma derneği ve çiftçilerle, Gürcistan'ı GDO'dan kurtarma konusunda bir kanunun geliştirilmesi hakkında müzakereler başlatmıştır. BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen Biyolojik Çeşitliliğin Korunması Sözleşmesinin uluslararası verilerine göre Gürcistan, eşsiz çeşitlilikleri sebebiyle korunmaya ve gözetilmeye gereksinim duyan 25 bölgenin oluşturduğu listede yer almaktadır.
45. **Yunanistan'da** her yıl, hayvan yemi örneklerinin riskler ve GDO açısından denetimi ve testleri için bir hüküm öngören bir Ulusal Hayvan ve Gıda Kontrol Programı yayınlanmaktadır. Denetim, 2007-2011 uzun vadeli bir Kapsamlı Ulusal Planın parçası olan, gıda ve yem mevzuatına riayetini, hayvan sağlığının ve hayvancılığın denetimi hakkındaki 882/2004 sayılı Yönetmelik (AB) uyarınca yürütülmektedir. Bu plan, bu program çerçevesindeki öncelik hedeflerine ulaşılması denetiminin mahiyetini ve sıklığını belirlemektedir. Yunanistan'da sadece, MONSANTO tarafından üretilen ve Avrupa Birliği tarafından onaylı MON40-3-2 soyanın kullanımına izin verilmekte olup geri kalan GDO çeşitleri yasaklanmıştır. İzin verilen GDO içeren yemlerin kullanımı yasak değildir bununla birlikte üreticileri, Avrupa Parlamentosu tarafından 1829/2003 sayılı Yönetmelik ile öngörülen gerekli işaretlemeye uyacaktır. Bu belge uyarınca, gıda bileşenlerinin % 0,9'unu geçmeyen oranda GDO içeren veya bundan üretilen yemler buna göre işaretlenecektir. Yunanistan Tarımsal Kalkınma Bakanlığı, sığır yetiştiriciliği (gıda maddeleri ve hayvan yemi) alanındaki ilgili kuruluşlardan ithalatı ve iç pazarı denetlemelerini talep etmiştir. Denetim prosedürü, dokümanların incelenmesini, kalite kontrol işini ve yemlerin içeriğinin risk değerlendirmesi ve GDO kalıntıları açısından onaylı diagnostik laboratuvarlarda örnekleme analizlerinin yapılmasını içermektedir.
46. **Moldova** KEİ ülkeleri arasında ulusal biyogüvenlik çerçevesi geliştirme açısından ilk sıralarda yer almaktadır. 2001 senesinde Moldova biyo-güvenlik hakkında bir kanunu kabul etmiş ve 2002 senesinde Cartagena Protokolünü imzalamıştır. Moldova Cumhuriyeti'nin GDO'nun ithalatının, ihracatının ve üretiminin düzenlenmesi hususundaki yasal çerçevesi, genel olarak, 29 Ekim 1999 tarihli ve 659 Sayılı Hububat Kanununa ve 21 Aralık 2000 tarihli ve 755 Sayılı Bio-Güvenlik Kanununa ve bunların mütealip düzenlemelerinin temeline dayanmaktadır. Ayrıca, 2003-2004

senesinde hükümet birkaç önergeyi meclisten geçirmiş ve Çevre Bakanı bir talimatname yayınlamış, bu suretle risk değerlendirme prosedürleri hakkındaki hükümler onaylanmış, Biyolojik Güvenlik Ulusal Komitesi kurulmuş ve GDO alanında karar verme sürecine halkın katılımı ile ilgili prosedürler belirlenmiştir. Moldova hükümeti tarafından kurulan Biyolojik Güvenlik Ulusal Komitesi GDO kullanımı ile ilgili kararlar almaya ve bunlarla ilgili faaliyetlere izin vermeye yetkilidir. Genetiği değiştirilmiş organizmaların testleri, üretimi, kullanımı ve gerçekleştirilmesi ile ilgili lisanslandırma faaliyetleri konusundaki yönetmelik hükümet tarafından biyo-güvenlik hakkındaki ulusal kanunun uygulanması açısından bir başvuru belgesi olarak kabul edilmiştir. Bu yasa, kapalı sistemlerde GDO kullanımı, çevreye yayılmalar, ve piyasaya sürülmeleri ve aynı zamanda GDO ithalatı ve ihracatı ile ilgili kuralları belirlemektedir. Çevre ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı ve Eğitim Bakanlığı'nın ortak kararı ile Ulusal Test Merkezi kurulmuştur. Merkezin görev tanımı, örnekler içersinde GDO'nun tespit edilmesini ve eğer gerekli ise, çevre ve insan sağlığı açısından ilave biyolojik güvenlik testlerinin ve GDO risk değerlendirmesinin yapılmasını kapsamaktadır. Moldova Cumhuriyeti genetik olarak değiştirilen mahsüllerin tohumlarını ithal etmemiş böylelikle genetiği değiştirilmiş üretim alanları oluşturmamıştır.

47. **Romanya'da** GDO alanındaki durumu düzenleyen pek çok devlet kararı, kararnamesi ve yönetmelikler mevcuttur. Bunun yanında, Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar Devlet Denetim Kurumu, Ulusal Sağlık, Veterinerlik ve Gıda Güvenliği Kurumu, Ulusal Çevre Muhafaza Dairesi, Tüketicinin Korunması Ulusal Makamı, Sağlık Bakanlığı, Çevre Bakanlığı ve Sular İdaresi dahil, GDO'yu denetleyen pek çok devlet kurumu ve organı bulunmaktadır. GDO Devlet Denetim Kurumu, yukarıda belirtilen kurumların içinde tamamen GDO denetleme ile ilgilenen tek organdır. GDO Devlet Denetim Kurumu genetiği değiştirilmiş bitki üretiminin şeffaflığını sağlamak amacıyla bir resmi kontrol gerçekleştirmeye yetkili kuruluştur. SICGMO'nun temel amacı, GDO alanında 1 Ocak 2007 (Romanya'nın Avrupa Birliğine giriş tarihi) tarihinden itibaren, Romanya'da genetiği değiştirilmiş soya fasulyesinin kullanımını engelleyen bir hüküm içeren ve ülkede kullanımına izin verilen tüm genetiği değiştirilmiş bitkilerin envanterini ve takibini öngören yasanın uygulanması ve yerine getirilmesidir.
48. 1996 senesinde **Rusya Federasyonu** genetik mühendisliği alanındaki faaliyetleri düzenleyen bir yasa çıkarmıştır. Bu yasa uyarınca, genetiği değiştirilmiş bileşenler içeren tüm ithal ürünler Rusya bilim kurumlarında belgelendirme ve güvenlik testlerine tabi tutulmaktadır. Ondan sonra tüketim malları vasfını alabilmektedirler. Rusya Federasyonu Sağlık Bakanlığı bu yasa doğrultusunda 1999 yazında ilk genetiği değiştirilmiş ürün ithalat iznini vermiştir. Eylül 1999'da hükümet 2000 senesinden beri GD bileşenler içeren tüm ürünlerin etiketlenmesini öngören bir kararname çıkarmıştır. Rusya'daki tüm GD ham maddeler ithaldir çünkü Rusya Federasyonu'nda açık alanda transgenik bitkilerin yetiştirilmesine izin verilmemektedir. 30 Kasım 2007 tarihi itibariyle Rusya'da 12 çeşit transgenik bitkinin üretimine izin verilmektedir: 6 mısır türü, 4 patates türü ve her birinden birer tür olmak üzere şeker pancarı ve pirinç. Rospotrebnadzor (Rusya Tüketiciler Derneği)'a göre GDO bileşenler tüm gıda maddesi miktarının %1'nden azında bulunmaktadır. Rusya'da ve aynı zamanda diğer pek çok ülkede, bitki veya hayvan kökenli transgenik bileşenler kullanılarak üretilen ürünleri işaretlemeyi öngören yasal normlar mevcuttur. Rusya'daki yasa GD içerik maddelerinin miktar seviyesi ne olursa

olsun ürünlerin etiketlenmesini öngörmektedir. Federal bir yasaya göre en az %0,9 oranında GD bileşenler içeren tüm ürünler etiketlenmeye tabidir.

49. **Sırbistan Ulusal Konseyi** 29 Mayıs 2009 tarihinde Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar hakkında bir yasa çıkarmış ve bu yasaya göre canlı genetiği değiştirilmiş organizmaların ticari amaçlarla yetiştirilmesi, satılması ve gıda maddeleri üretimi için kullanılması yasaklanmıştır. Daha da önemlisi GDO içeren soya hayvan yemlerinin Sırbistan'a ithalatı da yasaktır. Sırbistan hükümeti tam taneli tahılların ülkeye ithalini yasaklamış olup, tarımı GDO'dan korumak ve ekilmelerini önlemek için ilgili tohumların ithalatı üzerinde ciddi bir denetim gerçekleştirmektedir.
50. **Türkiye Cumhuriyeti** Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, değiştirilmiş genetik yapıya sahip gıda ve yem ürünlerinin üretiminin, ithalatının ve ihracatının kontrolü için, insan hayatı ve sağlığının, hayvanların sağlığının korunmasını amaçlayan ve tüketicilerin ve çevrenin menfaatlerini güvence altına alan ilgili Yönetmeliği Ekim 2009'da kabul etmiştir. Bu Yönetmelik GDO ve bundan üretilen gıdalarla ilgili işleme, ithalat, ihracat, takip, tescil, etiketleme, kontrol ve denetim, ilke ve prosedürlerin kurallarını düzenlemektedir. Bu belge GDO içeren gıdaların ihracatını, transit geçişini ve üretimini ve aynı zamanda bu organizmaların satış amacıyla ithalini yasaklamaktadır. Uzmanlardan oluşan liste Tarımsal Üretim ve Kalkınma Genel Müdürlüğü, Tarım Araştırmaları Genel Müdürlüğü, Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü dahil çeşitli bakanlıkların temsilcileri, üniversite ve Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırmalar Kurumu temsilcilerini içermektedir. Her GDO ithalat izni başvurusunu değerlendirmesi için Bakanlık tarafından ayrı bir Uzman Komite oluşturulmaktadır. Bu gibi durumda üretici ülkenin yetkili kuruluşundan, GDO ürününün parti numarasını, miktarını ve çeşidini talep etmek zorunludur. İthalatına izin verilen bir ürünün GDO seviyesinin %0.9'u geçmesi durumunda ürünün etiketlenmesi zorunlu hale gelir. GDO ürünlerinin ithalatı, ihracatı, üretimi, depolanması, dağıtım ve ticareti ile uğraşan şirketler uygun şekilde kayıt edilecek ve bu ürünlerin izlenebilirliğini sağlayacaktır.
51. **Ukrayna'da** Genetiği Değiştirilmiş Organizmaların Geliştirilmesi, Test edilmesi, Nakliyesi ve Kullanımına yönelik Devlet Biyolojik Güvenlik Sistemi hakkındaki yasa GDO ile ilgili hususlar için genel bir çerçeve oluşturmaktadır. Ukrayna Hükümeti, GDO hususlarını, özellikle de GDO içeren tarım bitkilerinin test edilmesi ve tescilini, kayıt dışı GDO ürünleri için transit geçiş izinlerinin verilmesini, gıda etiketleme denetimini, vb. düzenleyen pek çok karar almıştır. 2009 senesinde ülke hükümeti, Çevre Bakanlığı ve Devlet Teknik Düzenleme ve Tüketici Politikası Komisyonu nezdinde GDO testlerini yürütmek için ilgili laboratuvarların kurulmasına karar vermiştir.

V. SONUÇLAR

52. Küresel gıda fiyatlarındaki aylık değişimleri düzenli olarak takip eden bir emtia sepeti olan güncellenmiş FAO (Gıda ve Tarım Örgütü) Gıda Fiyatları Endeksi'ne göre Dünya gıda fiyatları Ocak 2011'de tarihinin en yüksek seviyesine ulaşmış ve artmaya da devam etmektedir. Endeks Ocak ayında 231 puan ortalamayı görmüş ve Aralık 2010'dan yüzde 3.4 daha yüksek olmuştur. Bu da, FAO'nun 1990 yılında gıda fiyatlarını ölçmeye başlamasından beri en yüksek seviye olmuştur (hem reel hem de nominal açıdan).

53. Gıda üretimi genelde yeterli olsa da dünya, açlık çeken insanların sayısındaki artış sebebiyle küresel gıda temini sisteminde eşi benzeri görülmemiş bir kriz ile karşı karşıyadır. Gıda ve tarım politikası, çiftçilerin arazi kaynaklarından, kredilerden ve meslek eğitimlerinden eşit ve adil bir şekilde yararlanmalarını sağlamaya ve çiftçilere gereken yardımlarda bulunmaya yönelik olacaktır. Uzmanlara göre esas görev kırsal nüfusa gıda temininde bulunmaktadır, çünkü dünyada kentsel nüfusun alt gelir grupları ucuz gıda ürünleri temin edebilmektedir.
54. GDO'ya dayalı tarım modeli bu amaçlara ulaşmaya izin vermeyecektir çünkü GD bitkilerin yetiştirilmesi için yüksek fiyatlı kimyasalların beraberinde çok pahalı tohumlar gereklidir, ki ekonomik açıdan da, gelişmekte olan ülkelerdeki küçük çiftçilerin çoğunluğu için uygun değildir. Daha büyük ve zengin çiftçiler içinse GD ürün yetiştiriciliği modeli kabul edilebilir. Bu model enerjiye bağımlılıklarını artıracak, boşaltılan zararlı atıkları fazlalaştıracak ve kaynakların tükenmesine neden olacaktır.
55. Bu hedeflere ulaşmanın en umut verici yolları, BM ve Dünya Bankası tarafından başlatılan hükümetler arası bir girişim olan Tarımsal Bilgi, Bilim ve Kalkınma Teknolojisi Uluslararası Değerlendirmesi tarafından belirlenmiştir. Dünyanın 58 ülkesinden 400 uzmanı bir araya getiren IAAKST, 2008 baharında bir taslak rapor yayınlamıştır. Uzmanlarca hazırlanan bu analitik belge, yeni yöntemler ve düşük maliyetlerle yetiştiricilik yapmak suretiyle küresel gıda sıkıntısına karşı mücadele yolları hakkında kapsamlı analiz sunmaktadır. Çalışma, GD kültürlerin kullanımının yoksulluk ve açlıkla mücadelede daha fazla olanak sağlamadığını göstermiştir.
56. Rouen Üniversitesi Cayenne Enstitüsü Biyoloji Enstitüsü'nde Genetik Mühendisliği alanında Bağımsız Bilgi ve Araştırma Komitesinden bir grup bilim insanı tarafından, bir Amerikan "MONSANTO" şirketi tarafından üretilen GD-mısır MON863'ün güvenilirliği ile ilgili bilgilerin doğrulanması amacıyla bağımsız olarak gerçekleştirilen araştırmalar, bu genetik modeldeki mısır ile beslenen deney memelilerinin sağlığında, kötüleşen böbrek fonksiyonları, kanda artış gösteren şeker ve yağ miktarı dahil bir dizi olumsuz değişiklikler olduğunu ortaya çıkarmıştır. Avrupa Gıda Güvenliği Kurumu hemen, Fransız bilim insanları tarafından elde edilen ek bilimsel verilerin, MON863 mısırı ile ilgili olarak daha önce benimsenen kararların revizyonuna mahal verip veremeyeceğini öğrenmek için AB üyeleri ile acil istişarelerde bulunmaya karar vermiştir. MON863 mısırın Rusya'da kullanımı 2003 yılında onaylanmıştır ve halen de kullanılmaktadır. O yüzden, günümüzde, dünyanın pek çok ülkesinde, GD ürünlerin, tohumların ve hayvan yemlerinin kullanımının çevre ve insan sağlığı açısından ciddi riskleri olduğunu kesin olarak doğrulayan yeterli bilimsel kanıtlar mevcuttur.
57. Daha önce de belirtildiği üzere genetiği değiştirilmiş ürünlere olan ihtiyacın gerekçesi dünyadaki aşırı nüfus artışına dayandırılmaktadır. Küresel kıtlık riskleri ortaya çıkmıştır. Mevcut tarım alanları tüm gezegeni doyurmaya yetmemektedir. Bazı tarım uzmanlarının söylediğine göre, GDO'nun iyi ürün kapasitesi sağladığı görüşü ihracatçılar ve büyük GDO üretici şirketleri tarafından ortaya atılmıştır. Bununla birlikte, sağlık alanındaki bilim insanları ve uzmanlar GDO'nun insan sağlığı üzerindeki etkileri ile daha çok ilgilenmektedirler.
58. GDO tartışmaları yıllardır süregelmekte olup; bilim insanlarının, GDO'nun insan üzerindeki etkisinin ne kadar tehlikeli olabileceğini belirleyebilmesi için yine de çok daha fazla yıl gerekecektir. Eğer GDO'nun insan için tehlikeli olup olmadığı sorusu hala tartışılıyorsa, doğal bir ürünün GDO'ya göre lezzet avantajları tartışma götürmez.

59. KEİ üyesi devletler yeterli, doğal ürünlere dayalı tarımın geliştirilmesine önem vermelidir zira gelecekte ülkelerimizin toplumsal alanının ve bütün ekonomisinin güvenliği için esas teşkil edebilecektir.
60. GDO tartışmalarını devam ettirmenin önemini vurgulamak gereklidir. Zira bu tartışmalar KEİ ülkelerinin çevre koşullarının, tarımının, sağlık şartlarının, turizminin, toplumsal alanının ve ekonomisinin bir bütün olarak gelişimine katkı sağlayabilecektir.
61. Her ne kadar GDO hasatların Avrupa ve Karadeniz ülkeleri tarafından tarım modeli olarak kabul edilmemesi gerekse de bu, genel kalkınmaya ve ilerlemeye katkıda bulunan geniş biyo-teknoloji uygulamasına karşı bir hareket olarak algılanmamalıdır (Eurobarometer raporu).